

Xã hội học người tàn tật: đối tượng, nhiệm vụ, chức năng

HÈ TÙNG THANH

Từ khi có xã hội loài người đến nay, thì đã có người tàn tật. Vấn đề người tàn tật là vấn đề cố hữu của xã hội. Nó nói lên mối quan hệ bên trong giữa người tàn tật và xã hội. Xây dựng hệ thống lý luận về xã hội học người tàn tật cũng là nhiệm vụ nặng nề của lịch sử mà những người làm công tác xã hội học Trung Quốc phải gánh vác.

I. ĐỐI TƯỢNG NGHIÊN CỨU CỦA XÃ HỘI HỌC NGƯỜI TÀN TẬT.

Ở nước ta, xã hội học người tàn tật là một ngành khoa học mới mẻ, còn đang ở vào giai đoạn đầu xây dựng. Xã hội học người tàn tật, cũng như các ngành khoa học khác, cần phải có đối tượng nghiên cứu riêng biệt. Nhưng đối tượng nghiên cứu của bộ môn này là gì, đến nay vẫn chưa thấy ai khái quát và trình bày những lý luận làm được. Có người đề ra chủ trương phải xây dựng môn (ngành) xã hội học người tàn tật, song lại không nêu rõ đối tượng nghiên cứu và hệ thống lý luận của nó. Do đó trong việc xây dựng ngành khoa học này còn tồn tại rất nhiều vấn đề cần phải giải quyết.

Vậy thì làm thế nào để xác định được đối tượng nghiên cứu của xã hội học người tàn tật?

Trước hết cần xác định đối tượng nghiên cứu từ trong mối quan hệ của xã hội học người tàn tật với khoa học tương quan. Xã hội học người tàn tật là một ngành khoa học đan xen, mang tính liên ngành giữa công tác học về người tàn tật với xã hội học. Bởi vậy đối tượng nghiên cứu của nó tất nhiên sẽ liên quan tới đối tượng nghiên cứu của công tác học về người tàn tật và xã hội học. Xã hội học người tàn tật và công tác học về người tàn tật về mặt đối tượng nghiên cứu thì có khác nhau. Công tác học về người tàn tật lấy công tác người tàn tật và quy luật hoạt động của nó làm đối tượng nghiên cứu. Còn xã hội học người tàn tật thì lấy sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội và quy luật phát triển của nó làm đối tượng nghiên cứu. Cũng như vậy, đối tượng nghiên cứu của xã hội học người tàn tật khác với đối tượng nghiên cứu của xã hội học. Theo cách nhìn nhận của tôi thì xã hội học là một ngành khoa học mang tính tổng hợp nghiên cứu cơ chế tác động lẫn nhau giữa con người với xã hội và quy luật phát triển của nó. Xã hội học người tàn tật trở thành một phân ngành khoa học của xã hội học. Đương nhiên nó chỉ nghiên cứu sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội học và quy luật phát triển của nó. Mà nó không nghiên cứu sự tác động lẫn nhau của toàn xã hội với con người và quy luật phát triển của nó. Điều này tỏ rõ xã hội học người tàn tật không tách rời xã hội và không chỉ đơn thuần nghiên cứu về người tàn tật. Đồng thời cũng không tách rời người tàn tật mà đơn thuần nghiên cứu về xã hội. Mà nghiên cứu một cách tổng hợp ảnh hưởng và tác dụng đối với xã hội của người tàn tật về hoạt động xã hội, quan niệm giá trị và phương thức hành vi. Nó còn nghiên cứu về kết cấu, sự biến đổi, phát triển và những ảnh hưởng và tác dụng của xã

hội đối với người tàn tật. Rõ ràng là đối tượng nghiên cứu của xã hội học người tàn tật bao hàm nội dung trong đối tượng nghiên cứu xã hội học, nhưng cuối cùng nó cũng có đối tượng nghiên cứu riêng biệt của nó.

Tiếp theo, xác định đối tượng nghiên cứu từ trong vấn đề mà xã hội học gặp phải. Từ góc độ của xã hội học người tàn tật, chúng ta cần phải giải thích rõ ràng một cách khoa học.

- Người tàn tật của Trung Quốc có 5. 164 vạn, làm thế nào giải quyết vấn đề xã hội đề cập tới 1/5 gia đình trong toàn quốc, liên quan đến hơn hai tỷ người thân thuộc?

- Vấn đề người tàn tật của Trung Quốc phải chăng chỉ là vấn đề của bản thân quần thể đó? Sự hình thành của quần thể có khó khăn đặc thù này chỉ là thương tật của bản thân họ hay không

- Những lúng túng và cảnh ngộ khiến con người không giải quyết nổi trong đời sống hiện thực của người tàn tật Trung Quốc chỉ là những trở ngại đang tồn tại của người tàn tật hay sao? Chỉ là sự bất công mà người tàn tật gặp phải hay sao?

- Để tham gia vào đời sống xã hội, người tàn tật của Trung Quốc phải đóng vai trò khác nhau ra sao?

- Đã xuất hiện mối xung đột kịch liệt gì về vai trò của người tàn tật Trung Quốc trên con đường kiếm sống và muốn phát triển? Làm thế nào để xây dựng được mối quan hệ giao tiếp của con người theo kiểu mới?

- Làm thế nào để khôi phục năng lực tự giải quyết đời sống và năng lực lao động, học tập? Làm thế nào để thực hiện được giá trị của bản thân người tàn tật, tạo ra những điều kiện để tham gia một cách toàn diện vào đời sống xã hội?

- Làm thế nào để phát huy mạnh mẽ đạo đức truyền thống tốt đẹp của dân tộc Trung Hoa trong toàn xã hội như sự giúp đỡ và cứu tế lẫn nhau, như giúp đỡ người già yếu và người tàn tật? Làm thế nào để phát huy được tinh thần nhân đạo của chủ nghĩa xã hội? Làm thế nào để hình thành được phong tục xã hội như lý giải, tôn trọng, quan tâm giúp đỡ người tàn tật?

- Làm thế nào để nhận thức được cơ cấu xã hội và nói rõ những qui luật của sự biến đổi và phát triển xã hội, giúp đỡ người tàn tật tự giác điều chỉnh hành vi của mình, đồng thời thích ứng và tạo ra đời sống xã hội? v. v. . .

Những vấn đề này tập trung vào một điểm, chính là vấn đề của mối quan hệ lẫn nhau, sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội.

Trong quá trình tác động lẫn nhau phức tạp này. Xã hội lấy điều kiện phương pháp và đường đi cụ thể nào để ảnh hưởng, tạo nên và chỉ đạo hành vi của con người tàn tật. Đồng thời còn hạn chế việc tự mình lựa chọn, tự mình biểu hiện và tự mình đánh giá của người tàn tật. Hơn nữa người tàn tật còn lấy những những điều kiện phương pháp và con đường nào để tham gia vào đời sống xã hội, để tạo ra của cải vật chất và của cải tinh thần cho sự tiến bộ và phát triển của xã hội. Đo là cái có quy luật, có thể tuân theo được. Chẳng nói cũng biết, cho thấy rõ quy luật cụ thể của sự tác động lẫn nhau của người tàn tật với xã hội và sự phát triển của nó. Đo chính là đối tượng nghiên cứu của xã hội học người tàn tật.

Tóm tắt những điều nói trên, chúng ta không làm ảnh hưởng tới định nghĩa về xã hội học người tàn tật như sau: *Xã hội học người tàn tật là một khoa học nghiên cứu sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội và quy luật phát triển của nó.*

II. NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU CỦA XÃ HỘI HỌC NGƯỜI TÀN TẬT.

Chúng tôi cho rằng, nhiệm vụ nghiên cứu của xã hội học người tàn tật chủ yếu bao

gồm hai mặt sau:

A. *Nghiên cứu sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội và quy luật phát triển của nó.. xây dựng hệ thống lý luận về xã hội học người tàn tật.*

Sự tác động lẫn nhau giữa người tàn tật với xã hội có thể biểu thị thành:

Người tàn tật ←————→ Xã hội

Nhiệm vụ của xã hội học người tàn tật chính là nghiên cứu sự tác động và tác dụng lẫn nhau của hai cái đó và nghiên cứu quy luật phát triển của nó

Trước tiên hãy bàn về tác động và tác dụng lẫn nhau của xã hội đối với người tàn tật. Điều này biểu hiện chủ yếu ở:

1) *Tác dụng hướng dẫn của xã hội.* Xã hội được tạo thành bởi các thành viên của nó (bao gồm người tàn tật trong đó), và có tư tưởng, đạo đức và quy phạm hành vi - người tàn tật sống trong quy phạm (quy tắc) xã hội, hiểu được vì sao phải tuân theo các quy tắc xã hội đó. Và phải rèn luyện tư tưởng của mình mới có thể tuân theo các quy tắc xã hội một cách tương đối tự giác, ngăn ngừa hành vi vượt quy định. Đồng thời, thông qua các cơ cấu xã hội, các hình thức giáo dục và sức mạnh của dư luận để giúp đỡ và hướng dẫn người tàn tật xóa bỏ những trở ngại về tâm lý, để thích ứng với nhu cầu của đời sống xã hội.

2) *Tác dụng cảm hóa của xã hội.* Chủ nghĩa nhân đạo của chủ nghĩa xã hội là ngọn cờ của sự nghiệp người tàn tật nước ta. Nó cũng là một trong những tư tưởng cơ sở của xã hội nước ta. Mượn những cái đó để hình thành nên phong tục thời thượng của xã hội để lý giải tôn trọng, quan tâm và giúp đỡ người tàn tật. Từ đó mà tạo ra hoàn cảnh xã hội và hoàn cảnh dư luận tốt đẹp cho sự trở về dòng chính của xã hội đối với người tàn tật.

3) *Tác dụng xã hội hóa.* Xã hội hoặc hoàn cảnh xã hội có tác dụng vô cùng quan trọng đối với việc xã hội hóa của người tàn tật. Người tàn tật muốn trở về dòng chính của xã hội, tham gia vào xã hội một cách bình đẳng, toàn diện và đầy đủ, thì buộc phải tiến hành xã hội hóa. Nội dung xã hội hóa của người tàn tật bao gồm mọi ảnh hưởng và một loạt những hoạt động giáo dục có tổ chức như tri thức cơ bản, kỹ năng và quy tắc hành vi của thanh thiếu niên và nhi đồng tàn tật trong xã hội, tham gia vào những hoạt động xã hội có liên quan, để thích ứng với đời sống mới.

4) *Tác dụng của cơ sở vật chất của xã hội.* Xã hội phải thể hiện sự chăm sóc và giúp đỡ đối với người tàn tật. Còn phải tương đối thích ứng với tình hình và thực lực của đất nước, dựa vào trù tính của sự phát triển tổng thể của đất nước để xem xét. Vì khôi phục sức khỏe, giáo dục, lao động sự nghiệp đời sống văn hóa, phúc lợi, hoàn cảnh của người tàn tật mà tạo ra những điều kiện vật chất có lợi. Tách rời những cơ sở vật chất mà xã hội cung cấp, người tàn tật phải thay đổi địa vị không có lợi của bản thân là tương đối khó khăn

B) *Nghiên cứu những vấn đề xã hội của người tàn tật để phục vụ cho một số vấn đề thực tế của người tàn tật hiện nay.*

Do nguyên nhân lịch sử, những điểm bắt đầu của sự nghiệp người tàn tật còn tương đối thấp, cơ sở còn yếu kém. Ngày nay xã hội ta đang tiến mạnh tới no ấm, như vấn đề ấm no của gần 20.000 vạn người tàn tật phải chờ giải quyết. Tỷ lệ mù chữ trong toàn quốc không tới 20%, nhưng người tàn tật cao tới 68%, tỷ lệ đến tuổi đi học của trẻ em là 97,8%, nhưng có tới 90% trẻ em bị mù điếc và suy nhược về trí tuệ không đến trường, tỷ lệ cần có nghề trong toàn quốc không tới 3%, nhưng người tàn tật lên tới 49%. Một số bộ phận người tàn tật tương đối có sức lao động chưa có nghề nghiệp thì không đủ ổn định không hợp lý để vào nghề, số đông người tàn tật còn chưa được điều trị cần thiết để hồi phục sức khỏe.

Về mặt xã hội vẫn còn phân biệt đối xử (kỳ thị) và nhìn sai lệch thiên kiến) về người tàn tật do khác nhau về trình độ, nên người tàn tật còn gặp nhiều trở ngại về hoàn cảnh trong việc tham gia vào cuộc sống chung với cộng đồng. Nhiều việc có tính khẩn cấp cần làm lại phải chờ đợi. Tóm lại, trong quá trình thực hiện mục tiêu chiến lược thứ hai cần tạo ra những điều kiện xã hội tốt hơn, làm cho người tàn tật theo kịp nhịp bước của sự phát triển xã hội, tiến vào con đường của nhân dân toàn quốc. Điều này quan hệ tới quyền lợi công dân của người tàn tật, đồng thời có cũng liên quan đến sự tiến bộ của xã hội.

Đầu tiên đề xướng việc tôn trọng quyền lợi công dân và sự tôn nghiêm về nhân cách của người tàn tật, phát triển sự nghiệp của người tàn tật. Giúp đỡ một cách hết sức thiết thực người tàn tật giải quyết một số vấn đề thực tế, làm cho họ tham gia đầy đủ vào đời sống xã hội, cùng hưởng những thành quả về vật chất và xã hội, thực hiện sự bình đẳng trên thực tế. Đó là trách nhiệm không từ chối được của chủ nghĩa xã hội và của chính quyền các cấp, nó còn là nhiệm vụ nghiên cứu chủ yếu của xã hội học người tàn tật.

III. CHỨC NĂNG XÃ HỘI CỦA XÃ HỘI HỌC NGƯỜI TÀN TẬT.

1) *Chức năng hướng dẫn*

Xã hội học người tàn tật, trước hết nhận thức xã hội thích ứng xã hội một cách đúng đắn đối với người tàn tật thì có tác dụng chỉ đạo. Mỗi người tàn tật xử lý ra sao mối quan hệ giữa mình với người khác, xây dựng mối quan hệ giao tiếp thuận hòa; sắm vai như thế nào vai trò mà mình gánh vác, thực hiện trách nhiệm và nghĩa vụ của vai trò; làm thế nào để nâng cao trình độ văn hóa xã hội của mình, phát huy tốt hơn chức năng lực tiềm tàng; làm thế nào để khiến cho hành vi của mình thích ứng với sự phát triển biến hóa của xã hội đặt vị trí "cái tôi" trong xã hội v.v... Để giải quyết vấn đề này, xã hội học người tàn tật tự giác điều chỉnh hành vi của mình, giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa con người với quần thể và giữa cá nhân với người khác.

Người tàn tật cũng giống như chủ thể xã hội, là người sáng tạo ra văn minh và vật chất và văn minh tinh thần. Người tàn tật có quyền lợi công dân và có năng lực tham gia vào đời sống xã hội. Toàn xã hội phải giải thích, tôn trọng quan tâm, giúp đỡ người tàn tật. Người tàn tật cũng cần tự tôn, tự tin, tự cường và tự lập. Không nói cũng rõ, xây dựng cách nhìn mới về người tàn tật. Về việc xóa bỏ sự phân biệt đối xử, nhìn thiên lệch, những quan niệm hủ bại và những bất bình mà do cái đó mang lại trong thực tế đang tồn tại trong xã hội. Về việc nối liền mối quan hệ của người bệnh với xã hội thì thúc đẩy xã hội cùng nhận thức ra về việc tuyên truyền chủ nghĩa nhân đạo xã hội chủ nghĩa, cần quan tâm hơn nữa đến người tàn tật và ủng hộ sự nghiệp của người tàn tật, tất cả đều có ý nghĩa quan trọng.

2) *Chức năng ổn định.*

Vấn đề người tàn tật là một vấn đề xã hội không dễ coi nhẹ được. Những trình bày trên đây, khởi điểm của sự nghiệp người tàn tật nước ta tương đối thấp, vẫn còn tồn đọng lại vấn đề của người tàn tật là trình độ phát triển kinh tế xã hội, kéo theo muôn nhà ngàn hộ ảnh hưởng đến các mặt của xã hội, sự ổn định của xã hội và sự phát triển kinh tế của đất nước. Nếu không giải quyết thỏa đáng vấn đề người tàn tật thì sẽ ngăn trở bước tiến văn minh của xã hội loài người ngăn trở việc tiến hành bình thường của đời sống xã hội, sẽ ngăn trở sự đoàn kết bền vững của xã hội. Cần phải phân tích và nghiên cứu một cách sâu sắc nguyên nhân hình thành của vấn đề xã hội về người tàn tật. Phân tích và nghiên cứu phạm vi ảnh hưởng, tính chất vấn đề và những hậu quả xã hội của nó thì cần phải dùng những tri thức khoa học về xã hội học người tàn tật để chỉ đạo.

3) *Chức năng điều chỉnh và phối hợp*

Xã hội học người tàn tật xuất phát từ hệ thống xã hội, xuất phát từ sự tác động lẫn

nhau giữa người tàn tật với xã hội. Việc sắp xếp một cách tổng hợp vấn đề xã hội đối với người tàn tật, mục tiêu và nhiệm vụ của công tác xã hội, nguyên tắc công tác của xã hội hóa, hệ thống phục vụ, việc điều hòa và xử lý mối quan hệ giao tiếp của con người. Nội dung các mặt đã được trình bày ngắn gọn, thể hiện tác dụng điều chỉnh và phối hợp của xã hội với nó. Vì vậy, chỉ cần chúng ta học tập và vận dụng những tri thức khoa học về xã hội học người tàn tật thì có thể phát huy đầy đủ chức năng điều chỉnh và phối hợp của nó, tăng thêm sự lý giải và ủng hộ của xã hội đối với sự nghiệp người tàn tật.

4) Chức năng dự phòng

Dự phòng bao gồm hai ý nghĩa: một là chỉ sự xuất hiện của nhân tố dự phòng dẫn đến bệnh tật; thứ hai là chỉ sự phát hiện sớm và điều trị sớm đối với sự tổn thương hoặc bệnh tật. Cố gắng không làm cho bệnh tật phát sinh hoặc gắng khống chế bệnh tật trong phạm vi hẹp nhất, ở mức độ nhẹ nhất. Dự phòng bệnh tật là một nội dung chủ yếu trong dự phòng. Loài người tuy còn chưa thể xóa bỏ hoàn toàn nhân tố gây ra bệnh tật, song cùng với sự tiến bộ của khoa học kỹ thuật và việc nâng cao tổ chất của bản thân loài người, thì có khả năng từng bước khống chế và giảm bớt bệnh tật. Mục tiêu của nhà nước và xã hội là làm cho bản thân và tâm thái của mỗi người đều có thể được phát triển toàn diện và bình thường. Dự phòng bệnh tật, trước hết tất nhiên là vấn đề nghiên cứu khoa học như y học, di truyền học và sinh vật học. Xã hội học người tàn tật cần chỉ rõ nhân tố xã hội trong các nguyên nhân dẫn đến tàn tật. Không còn nghi ngờ gì nữa, dự phòng đối với người tàn tật có ý nghĩa quan trọng không thể coi nhẹ được.

5) Chức năng khống chế

Người tàn tật do những thiếu hụt về sinh lý họ thường suy nghĩ nhiều về giá trị và ý nghĩa của cuộc sống; yêu cầu mạnh mẽ để phát huy tác dụng, thực hiện nghĩa vụ, hưởng thụ quyền lợi, cống hiến với sức lực như một người khỏe mạnh trong xã hội. Trên thực tế, có một bộ phận nhỏ những người tàn tật, do trình độ văn hóa thấp, thêm vào những khuyết tật về sinh lý, tiếp xúc với thế giới bên ngoài bị hạn chế, đã mang lại một số hạn chế nào đó về mặt nhận thức. Họ thường không hiểu pháp luật, nảy sinh ra những hành vi vượt quy định. Xã hội học người tàn tật với cách nhìn độc đáo về mối quan hệ tác động lẫn nhau của người tàn tật với xã hội để phân tích, và đã nhận thức được nguyên nhân nảy sinh của hành vi vượt quy tắc của người tàn tật và sự khống chế xã hội của nó. Đồng thời còn dự đoán được những triệu chứng xuất hiện của hành vi vượt quy tắc và xu thế phát triển. Từ đó đạt được hiệu quả "phòng bị sẵn sàng". Nếu hành vi vượt quy tắc của một bộ phận nhỏ người tàn tật không phải là tăng thêm sự khống chế dự phòng sẽ xuất hiện càng nhiều hành vi vượt quy tắc, gây nên hậu quả xã hội nghiêm trọng.

Người dịch: NGUYỄN AN TÂM

Nguồn: *Nghiên cứu xã hội học*

Số 6.1992 Tiếng Trung Quốc